

НАШІ ЮВІЛЯРИ

Володимирові Паніотто — 60!

Шановний Володимире Іллічу!

Від щирого серця вітаємо Вас із Вашим Новим роком і з новим, Сьомим десятиліттям Вашого життєвого шляху, відзначеного плодами Ваших майже піввікових творчих зусиль.

У нас дуже багато спогадів про зустрічі з Вами в різні роки Вашого життя.

Один із нас пригадав, що вперше побачив Вас майже сорок років тому на семінарах Миколи Михайловича Амосова з евристичного моделювання в Інституті кібернетики, і ще тоді почув від Вас напрочуд проникливі судження стосовно значення математичного моделювання для соціології.

Інший колега пригадав, як Ви, дипломований математик, прийшли в соціологію на початку 1970-х років, за доби вельми не сприятливої для суспільних наук, коли непорушною істиною вважалося, що єдино науковою соціологією є істмат. А так звані “конкретні соціологічні дослідження” мали підтверджувати досягнення “реального соціалізму”, прозорливість рішень останнього пленуму ЦК КПРС і геніальність чергового генсека. Але Вам пощастило. Вашим керівником став один із перших організаторів соціологічних досліджень в Україні Вілен Пилипович Чорноволенко. Під його крилом Ви розпочали соціологічні дослідження малих груп, і Ваша кандидатська дисертація викликала в одного з колег-гуманітаріїв, які прискіпливо сприймали праці “математичних варягів”, своєрідне резюме: “дисертація залишає приємний осад”. Це був справжній успіх. І початок низки подальших Ваших успіхів у соціології.

Одна з колег пригадала, що, коли була юною студенткою, вперше побачила Вас як викладача майже чверть століття тому. Не маючи жодного уявлення про комп’ютерне моделювання для соціології, як і доволі віддалене уявлення про соціологію взагалі, із захопленням сприймала Ваші заняття з використання програмованого мікрокалькулятора для обчислень деяких індексів і показників. Зараз це видається кумедним, але тоді це був передовий рубіж вітчизняної соціології, на якому Ви стояли і який, завдяки Вашим зусиллям, так швидко розширювався, що в деяких методолого-методичних аспектах ми переставали відчувати нашу відсталість від світової соціології.

Ми всі добре пам’ятаємо, що в Україні ніхто не зробив за ці роки стільки, скільки Ви, щоб забезпечити наших соціологів адекватними методами емпіричних досліджень, щоб озброїти їх тим інструментарієм, без якого не досягти високої якості соціологічної інформації. І не лише тим, що Ви започаткували розроблення методів соціологічних досліджень спершу у відділі соціології Інституту філософії, а потім — у створеному за Вашої участі Інституті соціології АН України. І не лише тим, що навчаєте таких методів студентів-соціологів уже понад чверть століття. Але й, особливо, тим, що написали книжки, за якими опановує методи досліджень уже не одне покоління соціологів. І тим, що п’ятнадцять років тому перебрали на себе добру половину роботи з організації в нашому університеті, у Києво-Могилянській академії кафедри соціології. А ще тим, що, попри всі фінансові спокуси вітчизняної соціології, й далі продовжуєте дуже нелегку викладацьку працю, як і раніше залишаючись одним із найулюбленіших і найшанованіших студентами “живих” класиків сучасної соціології.

Ми пам'ятаємо, як багато Ви зробили за ці роки, щоб забезпечувати Україну, всіх зацікавлених людей об'єктивно й правдивою інформацією в усіх ситуаціях, коли таку інформацію надавав громадськості Київський міжнародний інститут соціології, директором якого Ви працюєте вже п'ятнадцятий рік поспіль. І ми ніколи не забудемо, що на цій посаді Ви — ні в яких, навіть найважчих політичних ситуаціях, — жодного разу не піддалися тим, хто намагався використовувати КМІС, інформацію, яку він збирав у перебігу передвиборчих кампаній та в екзит-полах у дні виборів — для обману людей.

Ми пишаємося тим, що працюємо разом із таким талановитим соціологом, чесною людиною, невтомним трудівником і небайдужим громадянином нашої країни, яким Ви виявили себе у найважчих випробуваннях упродовж цих років.

Щасливих і довгих Вам нових років і десятиліть, відзначених здоров'ям і розумінням із боку небайдужих для Вас людей!

*Від усієї кафедри соціології Національного університету
“Києво-Могилянська академія” Ваші колеги:*

СВІТЛАНА ОКСАМИТНА, ВОЛОДИМИР ОССОВСЬКИЙ, ВАЛЕРІЙ ХМЕЛЬКО

* * *

Володя, дорогий!

Я скористався цим воістину знаменним у житті однієї людини, але зовсім банальним у бутті людства приводом (адже щодня десяткам тисяч людей у всьому світі вдається дожити до цієї дати), щоб відрефлексувати: а що, власне, значить Володя Паніотто в моєму житті? На жаль, більшість із нас (я, принаймні) не переймаються такими питаннями стосовно навколишніх людей без спеціальної нагоди. А шкода — це допомогло б нам більше дізнатися про самих себе.

Я написав перші слова і раптом збагнув, що вони абсолютно хибні, бо якщо така подія є значенною лише для самої людини, то вона якось не так прожила своє життя. (Дуже сильне враження справило на мене в юності оповідання, в якому сивий дідусь, що вмирає, згадує події свого життя і не може пригадати нічого значущого, крім того, що в дитинстві його вкусив собака.) Мабуть, у тому й щастя таких людей, як ти, що події твого життя важливі не лише для тебе, а й для цілого (і чималого) кола інших людей, причому вектор цих подій для них і для тебе той самий. Я маю на увазі, що все позитивне, радісне, що відбувається у твоєму житті, сприймається ними як позитивне чи радісне — і навпаки. При цьому всі вони (ми) впевнені, що так само й ти сприймаєш події в їхньому (нашому) житті.

Тож що ти таке в моєму житті? Напевно, у різні його періоди — різне, але зараз (я відрефлексував це доволі точно) — ти стрижень моєї ностальгії за всім добрим, що було в нашому професійному житті в Радянському Союзі.

Можливо, те, що ми, свідомо чи внаслідок специфіки базової освіти, займалися майже не охопленою ідеологією цариною соціології, допомогло створити певне професійне братство “методологів”. Об'єкт нашої наукової діяльності нас радше об'єднував, ніж роз'єднував. До того ж, як на мене, в самому цьому братстві запанувала дивна атмосфера, що відіграла роль природного “face control” — люди, які не відповідають певним імпліцитним умовам, почувалися в цій атмосфері незручно й не затримувалися надовго.

Нам було цікаво те, чим ми займалися, і я добре пам'ятаю нічні пильнування на методологічних тусовках (от і слово з нового лексикона, якого не було в той час, утім, як точно воно відображає сутність тодішніх подій), і, що дуже важливо, ми відчували себе першопроходцями. Як відомо з історії науки, саме це відчуття до-

слідників є невіддільною умовою того, що ця галузь або напрям перебувають у стані розвитку. Нещодавно, переглядаючи книжки та статті з методології й методів соціологічних досліджень, опубліковані членами “братства” в той час, я чітко зрозумів, що практично нічого за цей час не застаріло (крім авторів цих матеріалів). З одного боку, це добре, бо доводить, що ми були “на рівні”, а з іншого боку сумно, бо водночас свідчить про певний застій у цій галузі соціології (винятки трапляються рідко і стосуються переважно лише математичних методів аналізу даних, та й то на Заході).

Доволі швидко у братстві виникла група лідерів: ти, Боря Докторов, згодом, напевно, Гена Батигін. Ви не були формальними лідерами — просто ви бачили чимало речей ширше, опукліше, тому мені, наприклад, — як раніше, так і тепер (тепер, на жаль, украй рідко — когось уже немає, а когось розкидало по земній кулі) — наддивовижно цікаво обговорювати мої професійні проблеми саме з вами. Я дотепер вважаю, що написати таку феноменальну популярну книжку, як “Навіщо соціологу математика” (та ще й без знака запитання), могли лише люди настільки обізнані з предмета, що були здатні сприймати й відтворювати його як дещо цілісне.

Але ти і туг у мене на особливому рахунку. Коли я починаю згадувати найбільш значущі в моєму житті професійні й навколопрофесійні події (під навколопрофесійними я розумію події мого особистого життя, що відбувалися в нашому професійному середовищі), виявляється, що ти так чи так (попри те, що жив і живеш в іншому місті, а тепер і в іншій країні) був їхнім “актором” — від співучасника до свідка.

Москва, Звенигород (і неодноразово), Ленінград, Київ, Кяряіку, Вільнюс, Вашингтон, Мадрид, Гонолулу — конференції, конгреси, симпозиуми — це все моє життя, і це ти.

Теорія вимірювання, методи шкалювання, кореляції та регресії, таксономія і класифікація, вибірка і проблеми досяжності, когнітивна складова анкетних запитань — це все моє життя, і це ти.

Загальнонаціональні опитування, ЗАО “Демоскоп”, RLMS — це все моє життя, і це ти.

Майкл Свафорд, Сеня Клігер, Леслі Кіш, Ядов, Галя Старовойтова, Шляппентох, Говард Шуман, Олена Петренко, Валерій Хмелько, Сашко Криштановський — це теж усе моє життя, і це теж ти.

Тепер переформулюємо початкову тезу:

Ти стрижень моєї ностальгії за всім добрим, що було в нашому професійному житті в Радянському Союзі, і невіддільна, хоча й рідко доступна, частина мого теперішнього життя.

Я радію, що життя звело нас колись, і пишаюся тим, що ми не дали йому жодного шансу нас розвести.

Вітаю тебе й усіх нас із тим, що ти є!

*МИХАЙЛО КОСОЛАПОВ,
Інститут соціології РАН*